

спостереження можуть суперечити прийнятому на сьогодні уявленню.

Російський вчений Лобанов В. В. зазначає, що для уникнення суб'єктивізму в експертно-аналітичній діяльності необхідно дотримуватися певних принципів, а саме: 1) більше довіряти конкретним фактам, а не думкам чи абстрактним ідеям; 2) виражати факти в кількісній формі, а не за допомогою слів чи емоцій; 3) розуміти, що спостереження ведеться завжди над частиною цілого і результати містять помилки та відхилення; 4) приймати стійку тенденцію, виявлену в результаті багаточисельних спостережень, в якості надійної інформації [21].

Виходячи з того, що від експерта-аналітика вимагаються різноманітні знання та навички, а також уміння працювати з керівниками та посадовими особами, він повинен: 1) збирати та узагальнювати інформацію, проводити аналіз, оцінювати різноманітні альтернативи і передавати все це замовнику; 2) розуміти сучасні тенденції та перспективи для того, щоб розглядати проблеми, що аналізуються в комплексі, а не ізольовано; 3) володіти технічними методами експертно-аналітичної діяльності для прогнозування та оцінки альтернатив; 4) розбиратися в суті організаційної та політичної поведінки основних учасників процесу розробки державної політики і в тому, як вони на неї впливають; 5) знати і дотримуватися певних етичних норм і стандартів в своїй професійній діяльності [22].

Отже, експертно-аналітична діяльність продукує прикладне наукове знання про політику, яке може розглядатися як сукупність теоретичних моделей, методологічних принципів та процедур дослідження, орієнтованих на досягнення реального політичного ефекту, серцевиною даного знання є аналіз і подання альтернатив, доступних політичним діячам, для розв'язання державних проблем.

Зважаючи на все більшу комплексність суспільно-політичних проблем та ускладнення процесу прийняття

політичних рішень, експерт-аналітик в своїй діяльності повинен використовувати багато змінних, великий арсенал міждисциплінарних принципів, методів, підходів, інструментів, різноманітні джерела інформації та засоби комунікації.

1. Ребко В. А. Політична аналітика та прогнозування : навч. посіб. / Ребко В. А., Валевський О. Л., Кальниш Ю. Г. — К. : Вид-во УАДУ, 2002.
2. Туронок С. Г. Политический анализ: курс лекций : [учеб. пособие] / Туронок С. Г. — М. : Дело, 2005. — С. 25.
3. Десятьев А. А. Политический анализ как прикладная дисциплина: предметное поле и направления разработки / А. А. Десятьев // Политанализ.Ру. — 2004 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: www.politanaliz.ru/articles_153.html.
4. Сурмін Ю. П. Аналітика державного управління: сутність і тенденції розвитку / Ю. П. Сурмін // Державне управління: теорія та практика. — 2007. — № 1 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/e-journals/Dutp/2007-1/txts/06syppdsv.htm>.
5. Там само.
6. Там само.
7. Методологические подходы политического исследования и метатеоретические основы политической теории. Комментарий к введению / [сост. Н. Конеген, К. Шуберт]. — М. : РОССПЭН, 2004. — С. 133.
8. Данн В. Н. Государственная политика: вступ до аналізу: підручник для ВНЗ / В. Н. Данн. [пер. з англ. Г. Є. Краснокутського]. наук. ред. М. О. Баймуратов]. — Одеса : АО БАХВА, 2005. — С. 24.
9. Хрусталева М. А. Методология прикладного политического анализа : учеб. пособие. / Хрусталева М. А. — М. : Проспект, 2010.
10. Десятьев А. А. Указ. соч.
11. Данн В. Н. Указ. соч. — С. 28.
12. Там же. — С. 29–33.
13. Методологические подходы политического исследования и метатеоретические основы политической теории. — С. 133–134.
14. Цыганков А. Современные политические режимы: структура, типология, динамика : учеб. пособие. / А. Цыганков. — М. : Интерпракс, 1995 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/Cigankov/06.php.
15. Методологические подходы политического исследования и метатеоретические основы политической теории. — С. 134.
16. Ахременко А. С. Политический анализ и прогнозирование : учеб. пособие. / Ахременко А. С. — М. : Гардарики, 2006.
17. Боришполец К. П. Методы политических исследований : учебное пособие для студ. вузов / Боришполец К. П. — М. : Аспект Пресс, 2005.
18. Методологические подходы политического исследования и метатеоретические основы политической теории. — С. 134.
19. Данн В. Н. Указ. соч.
20. Горбатенко В. П. Політичне прогнозування: теорія, методологія, практика / Горбатенко В. П. — К. : Генеза, 2006. — С. 73.
21. Лобанов В. В. Государственная политика: разработка и реализация : учеб. пособие. / Лобанов В. В. — М. : ГУУ, 2000. — С. 36.
22. Там же. — С. 35.

Надійшла до редколегії 22.02.12

УДК 94(438) 09+321

В. В. Смолей, канд. іст. наук, доц., ТОІППО

ПОЛІТИЧНИЙ РЕЖИМ МІЖВОЄННОЇ ПОЛЬЩІ ЯК ОБ'ЄКТ ПОЛІТОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

У статті простежено історичні та політико-правові обставини становлення парламентсько-демократичного устрою, проаналізовано причини кризи функціонування парламентської системи, політичного перевороту у приході до влади режиму санації, еволюційного в напрямі авторитарного правління та згорання парламентсько-демократичних основ.

Ключові слова: авторитарне правління, парламентська система, політичний переворот, режим, санація.

В статті просліджені історичні та політико-правові обставини становлення парламентсько-демократичного устрою, проаналізовані причини кризи функціонування парламентської системи, політичного перевороту у приході до влади режиму санації, еволюційного в напрямі авторитаризму та згорання парламентсько-демократичних основ.

Ключевые слова: авторитарное правление, парламентская система, политический переворот, режим, санация.

The article has traced the historical, political and legal circumstances of the establishment of parliamentary-democratic system, has analyzed the causes of the crisis of parliamentary system functioning, political upheaval and sanitation regime, evolving toward authoritarian governing and the collapse of parliamentary-democratic foundations.

Keywords: authoritarian governing, parliamentary system, political upheaval, regime, sanitation.

Термін "політичний режим" ввійшов у широкий науковий обіг з другої половини ХХ ст. і сьогодні як наукова категорія є одним із загальноприйнятих в сучасній політології. Поняття "політичний режим" характеризується "сукупністю характерних для певного типу держави політичних відносин, засобів і методів реалізації влади, наявних стосунків між державною владою і суспільством, домінуючих форм ідеології, стану політичної культури" [1]. Політологічна наука послуговується цим терміном з метою розрізнення основних типів політичних режимів і їх різновидів. Будь-

який політичний режим визначається тим, у який спосіб і за якими процедурами формуються органи влади; принципами поділу влади; характером відносин між державою і громадянами; становителем і роллю громадських організацій та політичних партій; захистом прав людини і основних свобод; свободою діяльності ЗМІ; порядком функціонування правоохоронних органів тощо. Іншими словами, проникнення в суть і зміст цього поняття дозволяють досліднику з'ясувати, які чинники впливають на формування того чи іншого типу політичного режиму, як і за яких обставин один

тип політичного режиму трансформується в іншу форму політичного правління.

Як наукова категорія, політичний режим становить теоретичний і практичний інтерес для українських і зарубіжних дослідників. Так, в українській політологічній науці досліджувалися типи політичних режимів, тенденції і специфіка становлення політичного режиму в Україні (Ф. Рудич); політичні режими і політичне лідерство пострадянської доби (А. Пахарев); різновиди політичних режимів і форми державного устрою країн Західної Європи (А. Кудряченко); форми реалізації народо-владдя у країнах Центрально-Східної Європи в процесі їх переходу від авторитарного політичного режиму до демократичного (Г. Зеленько); сучасні інтерпретації поняття "політичний режим" та його практичне використання щодо характеристики постсоціалістичних країн (В. Бурдяк); політичний режим та народо-владдя в сучасній Росії (Н. Кононенко), типологія політичних режимів (В. Якушик).

В зарубіжній літературі політологічний аналіз різновидів політичних режимів та їх особливостей збагатив масив характеристик і розширив інтерпретацію цього явища. Дослідження Х. Арендт, З. Бжезінського, Ж. Бурдо, М. Дюверже, Т. Карла, Ж.-Л. Кермона, Г. О'Доннелла К. Попера, К. Фрідріха, Ф. Хайєка, Ф. Шміттєра, Й. Шумпетєра дають змогу глибшого розуміння еволюції терміна "політичний режим" і служать основою для наступних наукових студій в царині політичних наук з цієї проблеми.

В цьому контексті викликає науковий інтерес еволюція політичного режиму міжвоєнної Польщі на тлі перманентного внутріполітичного протистояння. Політичне життя у новопосталій Польській державі було надто динамічним і конфліктним. Його динаміка і конфліктність була обумовлена, по-перше, реінтеграцією польського суспільства в єдине ціле, нагальністю вирішення проблем державного устрою, розв'язання гострих політичних, соціальних, економічних і національних протиріч; по-друге, зіткненням і протидією соціально-політичних сил, суб'єктів політики у їх бажанні реалізувати свої інтереси і цілі в боротьбі за здобуття влади, її перерозподіл, утримання та зміну політичного статусу.

Мета статті. Застосовуючи сучасні інтерпретації поняття "політичного режиму" та його теоретичне і практичне значення у підходах до оцінки форм політичного правління, автор має намір відстежити конкретні історичні та політико-правові умови становлення і реалізації парламентської демократії у міжвоєнній Польщі та причини її трансформації в авторитарну систему правління. Заявлена наукова проблема розглядається в рамках комплексного дослідження "Еволюція політичного режиму у міжвоєнній Польщі (1918–1939 рр.: історико-політологічний аспект).

Виклад основного матеріалу. З кінця XVIII ст. для багатьох поколінь поляків і їх політичної еліти природною метою як для поневоленого народу, було звільнення розпорозаних польських земель і об'єднання їх в єдиний незалежний державі. Після Першої світової війни та краху усталеного ладу у Центрально-Східній Європі формувалася новий політичний порядок і принцип самовизначення націй отримав загальне визнання. На місці ще донедавна могутніх імперій поставали національні держави. До них належала новопостала Польща. День 11 листопада 1918 р. назавжди ввійшов в історію для поляків як день відродження II Речі Посполитої.

Насамперед, головною проблемою, яка вимагала негайного розв'язання Польською республікою, була проблема територіальної реінтеграції. Шість воєн, які одночасно точилися протягом 1918–1921 років, дозво-

лили Польщі усталити свої кордони. Відроджена Польща займала територію у 388,4 тис. км², на якій за даними перепису 1921 р. проживало 27,2 млн. осіб. Згідно перепису 1921 р. польське населення становило 69,2 відсотка населення, українці – 14,3, євреї – 7,8, білоруси – 3,9, німці – 3,9, інші національності – 0,9 відсотка [2].

Водночас не менш складною постала необхідність пошуку і творення такої моделі суспільно-політичного устрою, щоб етнічні спільноти, культурні традиції, суспільно-політичні, економічні структури трьох частин поділеної Польщі консолідувати та інтегрувати в одну політичну єдність.

Першим документом конституційного характеру, який визначив тимчасовий державний устрій на період до Законодавчого сейму, був "Декрет про верховну представницьку владу Польської республіки від 22 листопада 1918 р. Цим нормативним актом Ю. Пілсудському до скликання Законодавчого сейму була делегована "Найвища Влада Польської Республіки" як "Тимчасовому Начальнику Держави" (*Naczelnik Państwa*) з правом призначати і звільняти уряд, затверджувати і відміняти законопроекти, призначати вищих посадових осіб тощо [3].

28 листопада 1918 р. Ю. Пілсудський підписав декрет про проведення виборів до Законодавчого сейму, які відбулися 26 січня 1919 р. відповідно до демократичних процедур – загальні, прямі, таємні, рівні та пропорційні. За владу змагалися вісімнадцять зареєстрованих політичних партій. Участь у виборах взяло майже 80 відсотків виборців. Жодна з політичних сил не здобула абсолютної більшості голосів. Найбільшу кількість депутатських місць здобув Народно-національний союз (*Związek ludowo-narodowy, ZWN*) – 36 відсотків місць. Певного успіху досягли селянські партії і соціалісти [4]. Обраний склад Законодавчого сейму відображав політичну строкатість польського суспільства.

Ухвалена 20 лютого 1919 р. так звана Мала конституція, забезпечила сейму всю повноту влади, йому й підпорядковувалися всі органи виконавчої влади. На Ю. Пілсудського поклалися обов'язки Начальника держави, який представляв державу в міжнародних відносинах і очолював цивільну і військову адміністрацію. Державні акти Начальника Держави вимагали контрасигнатури (підпису) відповідного міністра [5].

Головне завдання Законодавчого сейму полягало у підготовці і прийнятті основного закону – Конституції. Вибори і схвалення Законодавчим сеймом Малої конституції завершили перший етап становлення II Речі Посполитої та формування системи парламентсько-демократичного устрою.

Гене́за основного закону тривала протягом наступних двох років. За цей час відбулося 106 засідань Конституційної Комісії і 38 пленарних засідань сейму. При підготовці проекту конституційна комісія взяла за основу випробувану на практиці модель III Французької республіки 1875 року і прийняла за основу парламентський устрій, що, на її думку, "найбільше відповідав польському суспільству" [6].

Березнева конституція 1921 р. затверджувала республіканську форму політичного устрою: "Польська держава є Річчю Посполитою" [7]. Засади республіканського устрою держави розвинула ст. 2: "верховна влада в Польській республіці належить народу" [8]. Цей принцип визнавав народ джерелом і носієм верховної влади, що означало участь всіх громадян в політичному житті без огляду на етнічну чи національну приналежність.

Розробники проекту основного закону свідомо обмежили компетенцію президента в Березневій конституції, адже усвідомлювали, що найбільш вірогідним кандидатом на перемогу за найвищу державну посаду

президента II Речі Посполитої є харизматичний Ю. Пілсудський, чий заслуги і авторитет були загальноновизнаними і незаперечними. Найбільше боялися посилення виконавчої влади президента націонал-демократи, а надто їхній лідер Р. Дмовський, який ніколи не "добувся керма влади" і протягом своєї політичної діяльності був одвічним "суперником і критиком Ю. Пілсудського" [9].

Безумовно, ці обставини вплинули на те, що конституція позбавила інститут президентства функціональної самостійності, зокрема, законодавчої ініціативи і права вето на законодавчі акти парламенту [10]. Натомість, сейм і сенат, якому відводилася другорядна роль, зосередили у своїх руках законодавчі, контрольні і конституційні повноваження.

Такий політичний устрій забезпечив надто велику залежність виконавчої влади від розстановки політичних сил в парламенті і призвів до "своєрідної гіпертрофії парламентаризму". В результаті Конституція 1921 р. стала основою дуже хиткого і нестабільного політичного устрою. Політична конфігурація в сеймі складалася таким чином, що уряд міг бути або коаліційним, або позапарламентським. Коаліційні уряди повністю залежали від сейму, натомість в сеймі конфліктували між собою фракції, відтак протягом конституційної доби 1921–1926 років не було створено жодної стійкої парламентської більшості.

Ю. Пілсудський в цій ситуації відмовився балотуватися в президенти на виборах 1922 р., заявивши, що Конституція ввела "сеймократію" і надто обмежила роль глави держави, щоб він міг мати достатньо впливу на перебіг справ у державі. Попри те, Конституція 1921 р. знаменувала об'єднання історичних областей Польщі і завершувала державотворчі процеси та поклала край дискусіям щодо державного устрою Польщі.

З прийняттям Конституції Польща опинилася у стані ілюзорної політичної стабільності. Найбільш уразливим і найслабшим місцем політичної системи 1921–1926 років був сейм, наділений надто широкими повноваженнями. Протягом цього часу жодна з політичних партій не володіла більшістю місць в парламенті, а парламентські коаліції діяли вкрай контрпродуктивно. Політичні поділи були причиною того, що у відносно короткий час були здійснені практично всі можливі варіанти урядів. Невміння і небажання домовлятися, недотримання міжпартійних домовленостей, корупція у верхніх ешелонах влади творили нестерпну політичну атмосферу, не дозволяли формувати міцні і довготривалі урядові коаліції та ефективно вирішувати життєво важливі державні справи. Відсутність демократичних традицій і політичної культури у депутатів, інтриги, недосконалі закони з найбільш насущних питань економічного і політичного життя свого часу вже призвели до занепаду шляхетської Польщі і тепер спричинювали в незалежній Польщі перманентну політичну, економічну й соціальну кризи.

Під час кабінетних перетасувань Пілсудського не раз запрошували стати членом уряду, двічі пропонували навіть пост прем'єра. Але він постійно відмовлявся, очікуючи свого часу [11]. Маршал не знайшов для себе місця в системі парламентського правління, який узаконила березнева Конституція. Чотири наступні роки він перебував у відставці. Протестуючи проти втручання цивільних у керування армією, дедалі більше переконувався у безсиллі і нестабільності коаліційних урядів. Відійшовши від офіційного політичного життя, він проте продовжував контактувати з окремими політиками лівої орієнтації, генералами і офіцерами-легіонерами, які залишилися вірними йому з часів Першої світової війни і обдумував шляхи їх об'єднання поза партійними структурами [12, с. 113].

Польська політична еліта, яка намагалася шляхом парламентаризму утвердити розвиток демократії, досягти високих соціальних та економічних стандартів, не мала достатнього політичного і державного досвіду, практик демократії. Такий сейм не міг бути ефективним априорі і саме такий парламент викликав у Пілсудського огиду і презирство. Використовуючи постійні помилки своїх опонентів, педалюючи на антипатіях народу до вкоріненій у суспільстві корупції на всіх рівнях, постійно критикуючи скомпрометовані правоцентристські уряди і брудні оборудки партійних політиків, Маршал протягом кількох років готує своє триумфальне повернення до Варшави. Чергова листопадова 1925 р. політична та економічна кризи фактично стали прелюдією до травневого перевороту 1926 р. Черговий уряд, який опирався на строкату коаліцію, не зміг опанувати ситуацією і 5 травня 1926 р. у повному складі подав у відставку.

Коли 10 травня В. Вітос сформував третій за останні роки правоцентристський кабінет, сеймові клуби ППС, ПСЛ-"Визволене", Селянської партії, парламентська "група праці" виступили зі спільною заявою про реакційний, антиреспубліканський характер нового уряду. Проти виступив і Ю. Пілсудський, звинувативши В. Вітоса і політиків із його команди в корупції і деморалізації армії. 12 травня 1926 р. він очолив відданий йому війська і рушив на Варшаву. По суті почався політичний переворот, який підтримало у своїй більшості польське суспільство, про що свідчили маніфестації у Варшаві.

Після трьох днів збройної боротьби на вулицях Варшави з 12 по 14 травня 1926 року опір військових частин, що залишилися вірними законному уряду, було зломлено. Травневий переворот відкрив шлях утвердженню авторитарного правління із збереженням зовнішніх атрибутів демократичних інститутів влади. "Здійснив єдиний у своєму роді історичний факт", – заявив Ю. Пілсудський 25 травня 1926 р., – "здійснив щось подібне до державного перевороту і зумів натомість його легалізувати; здійснив щось подібне до революції без жодних революційних наслідків" [13].

Так почалася ера режиму "санації" (оздоровлення) – як його охрестили журналісти, симпатизи маршала – політичної сфери. Маршал сейму М. Ратай за рекомендацією Ю. Пілсудського призначив главою уряду професора К. Бартеля. 31 травня 1926 р. Національні збори обрали Ю. Пілсудського президентом, проте він відмовився зайняти цей пост – мовляв, це б означало узаконення перевороту. На цю посаду він запропонував свого однодумця І. Мосціцького. Для себе Ю. Пілсудський створив нову інституцію – Генеральну інспекцію Збройних сил, де зайняв пост генерального інспектора збройних сил, посаду підпорядковану безпосередньо президентові, зберігаючи при цьому портфель військового міністра. Прикриваючи владний фасад "псевдопарламентською шарадою", Пілсудський "відмовився взяти на себе формальний контроль над політичними справами" і "керувати як диктатор" [14].

Те що відбулося в Польщі у другій половині 20-х років, було характерною тенденцією для більшості молодих держав Центральної і Південно-Східної Європи. В умовах недорозвинутого громадянського суспільства, кризи ліберально-демократичних цінностей, відсутності балансу між законодавчою і виконавчою владою демократичні інститути не могли подолати економічні проблеми і стабілізувати політичні та міжнародні відносини.

Травневий переворот започаткував конституційну трансформацію Польської держави у напрямі, протилежному парламентсько-демократичному устрою. Так звана Серпнева новела 1926 р. суттєво розширювала повноваження виконавчої влади, Президента і уряду,

натомість обмежувала права законодавчих органів – сейму і сенату. Так, Президент отримав право розпускати сейм і сенат до закінчення терміну їх повноважень за пропозицією ради міністрів, а в період розпущеного парламенту у випадку нагальної державної необхідності видавати постанови, що мали силу закону у сфері державного законодавства [15]. Одночасно з утвердженням серпневої новели від 2 серпня 1926 р. сейм і сенат надав Президентові право видавати постанови, які мали силу закону, щодо реорганізації і функціонування адміністративних органів, впорядкування правової системи, судочинства, забезпечення бюджетного балансу, економічного становища в країні тощо [16].

Травневий переворот змінив не тільки модель політичного устрою, але й умови його функціонування. Принципом майбутнього правління стало збереження видимості функціонування парламентаризму. Ю. Пілсудський пристосував букву закону працювати для реалізації своїх цілей, а сейму – зберігати видимість конституційності і порядку. Йому був потрібен не політичний партнер, а "слухняний виконавець власних рішень". Протягом 1926–1935 років кабінети міністрів формувались і мінялись незалежно від волі більшості в сеймі. Визначальна роль у всьому цьому дійстві належала Ю. Пілсудському, який одноосібно міняв фігури на "шахівниці влади". Обраний в 1926 р. Президентом І. Мосьціцький повністю залежав від Маршала. І хоча під державними рішеннями стояв його підпис, вся країна була переконана, що їх приймає зовсім інша людина [17].

Протягом 1926–1930 років політична система Польщі отримала авторитарний політичний режим, який звів нанівець принципи Березневої конституції. Перед парламентськими виборами 1928 р. санаційний режим приступив до створення потужної політичної сили, яка прибрала назву Безпартійного Блоку Співпраці з Урядом (BBWR). За підсумками виборів Безпартійний блок співпраці з урядом став найсильнішою парламентською фракцією, здобувши 122 мандати із 444 до сейму і 46 до сенату, що, правда, не забезпечило конституційної більшості. Відтак конфлікти між урядом і сеймом тільки наростали.

Наприкінці 1929 р. у новообраному сеймі з початком світової економічної кризи та у зв'язку з погіршенням ситуації в країні, відчуваючи підтримку суспільства, сформувався блок опозиційних партій, куди ввійшли центристи і ліві, так звані "Центролів" (Centrolew), який виступив з вимогою до санаційного уряду дотримуватись принципів Березневої конституції. Санаційний табір натомість перехопив ініціативу і 30 серпня 1930 р. президент розпустив достроково сейм і сенат і видав указ про нові вибори.

Владні верхи вдалися до активного застосування сили й постійного тиску на опозицію та політичних противників з метою залякування і відлучення їх від активної політичної діяльності у виборчій кампанії. Втративши депутатський імунітет, 19 лідерів опозиційних партій було заарештовано і ув'язнено в Брестській фортеці. Протягом виборчої кампанії жорстоко переслідувались не лише опозиційні депутати і сенатори, але й страйкарі, демонстранти, учасники антиурядових акцій і виступів. Застосовувались й інші методи впливу на результати виборів за допомогою адміністративного апарату і поліції. В результаті виборів санаційні сили отримали 56 відсотків мандатів в сеймі і 67 відсотків – в сенаті [18]. Стало очевидним, що в II Речі Посполитій остаточно утвердився антиконституційний авторитарний режим.

Логічним завершенням конституційних змін, розпочатих Серпневою новелою, стала прийнята 23 квітня

1935 р. із серйозними процедурними порушеннями Квітнева конституція. Саме вона встановила контроль національної влади за політичною сферою польського суспільства, до мінімуму обмежила можливості діяльності опозиції, де-юре закріпила функціонування авторитарного санаційного режиму.

Висновки. Польща періоду II Речі Посполитої у своєму політичному розвитку пройшла кілька періодів. Роки 1918–1921 були періодом становлення польської державності, її конституційних засад, який завершився прийняттям Березневої конституції 1921 р. Роки 1921–1926 стали періодом функціонування демократичного парламентарно-партійного устрою, що потерпав від політичних, соціальних і національних суперечностей. Польське суспільство 1926–1939 років – це період функціонування режиму санації, встановленого в результаті травневого перевороту 1926 р. Ю. Пілсудського, для якого характерними рисами були все більше домінування санаційного табору і поступове відсторонення від влади опозиційних політичних партій, посилення антидемократичних тенденцій в еволюції режиму.

Останній, санаційний період для більш глибокого політичного аналізу вимагає поділу його на три складові. Зокрема, на 1926–1930 роки припадає становлення санаційного режиму, політичні партії поступово витісняються із виконавчої влади, з'являється Серпнева новела 1926 р. і проходять вибори до законодавчих органів влади, в результаті яких створений напередодні виборів Безпартійний блок співпраці з урядом отримав відносну більшість в парламенті. У 1930–1935 роках відбувається зміцнення авторитарного режиму, активізується наступ на опозиційні партії. Конституція 1935 р. де-юре закріпила функціонування в Польщі авторитарного режиму санації, повністю витіснивши політичні партії із законодавчої і виконавчої гілок влади і як наслідок забезпечила собі контроль над політичною сферою політичного життя.

Загальний напрям трансформації санаційного режиму другої половини 30-х років можна охарактеризувати як розвиток авторитарної тенденції, намагання зміцнити контроль влади за політичною сферою і зародження тоталітарного режиму, поширення контролю над неполітичними сферами.

1. Політологічний енциклопедичний словник / [упор. В. П. Горбатенко; за ред. Ю. С. Шемшученко та ін. – 2-е вид., доп. і перероб.]. – К.: Генеза, 2004. – С. 563. 2. *Бардах Ю., Леснодорський В., Пиетрчак М.* История государства и права Польши / Ю. Бардах, В. Леснодорский, М. Пиетрчак. – М.: Юридическая литература, 1980. – С. 416. 3. *dekret o najwyższej władzy reprezentacyjnej Republiki Polskiej // Dziennik Praw Państwa Polskiego.* – 1918. – Nr. 17, poz. 41. 4. *Зашкільняк Л. О., Крикун М. Г.* Історія Польщі: Від найдавніших часів до наших днів / Л. О. Зашкільняк, М. Г. Крикун. – Львів: Львівський національний університет ім. Івана Франка, 2002. – С. 449. 5. *Kalas M.* Historia ustroju Polski XX w. / Marian Kalas. – Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1997. – S. 307–308. 6. *Bardach J., Lesnodorski B., Pietrzak M.* Historia ustroju i prawa polskiego / Juliusz Bardach, Bogusław Lesnodorski, Michał Pietrzak. – Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze LexicNexic, 2003. – S. 480. 7. *Ajnenkiel A.* Konstytucja Polski w rozwoju dziejowym / Andrzej Ajnenkiel. – Warszawa: Oficyna Wydawnicza Rytm, 2001. – S. 175. 8. *Ustawa z dnia 17 marca 1921 roku. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej // Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.* – 1921. – Nr. 44, poz. 267. 9. *Деґвіс Н.* Боже іграше: історія Польщі / Норман Дейвіс. – К.: Вид-во Соломії Павличко "Основи", 2008. – С. 491. 10. *Brzoza Cz., Sowa A. L.* Historia Polski 1918–1945 / Czesław Brzoza, Andrzej Leon Sowa. – Kraków: Wydawnictwo Literackie, 2006. – S. 65. 11. *Штарський М.* Юзеф Пілсудський. Факти і міфи / Мар'ян Штарський // УІЖ. – 1992. – № 5. – С. 95–96. 12. *Наленч Д. и Т.* Юзеф Пилсудский. Легенды и факты / Дарья и Томаш Наченч. – М.: Издательство политической литературы, 1990. – С. 113. 13. *Nalencz D. i T.* Józef Piłsudski – legendy i fakty / Daria i Tomasz Nalencz. – Warszawa: Młodzieżowa Agencja Wydawnicza, 1987. – S. 257. 14. *Деґвіс Н.* Знач. пр. – С. 761. 15. *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.* – 1926. – Nr. 78, poz. 442. 16. *Ibid.* – Poz. 443. 17. *Наленч Д. и Т.* Знач. пр. – С. 163. 18. *Бардах Ю., Леснодорський В., Пиетрчак М.* Знач. пр. – С. 499.